

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
สำหรับเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก
Development of an E-Book via an E-Book Service Platform to
Disseminate Local Wisdom on Sroi Dokh Mak Thai Silk Weaving

ศุภรรษตรา แสนวา^{1*}

Sumattra Saenwa^{1*}

อาจารย์ สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹

Lecturer, Information Studies Program, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University¹

*Corresponding author, e-mail: sumattra@g.swu.ac.th

วันที่รับบทความ: 7 พฤษภาคม 2568; วันแก้ไขบทความ: 27 มิถุนายน 2568; วันตอบรับบทความ: 3 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนตัวแบบการพัฒนาโมเดลแอตตี้ ได้แก่ 1) ขั้นวิเคราะห์ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากด้วยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มให้ข้อมูลหลักจำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2) ขั้นตอนแบบ 3) ขั้นพัฒนา สร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ราย 4) ขั้นนำไปใช้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้บริการแอปพลิเคชัน MEB จำนวน 40 คน และ 5) ขั้นประเมินผล ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัย พบว่า 1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ประกอบด้วยองค์ความรู้ 5 ด้าน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก เอกลักษณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก กระบวนการผลิต ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก และการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผลการตรวจสอบคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.64) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.36) ด้านการออกแบบและโครงสร้างอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.35) และด้านการใช้เทคโนโลยีและมัลติมีเดียอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.45) 2) ความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยภาพรวมพบว่า ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.40) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.35) รองลงมาได้แก่ ด้านเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.49) และด้านการออกแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.36)

คำสำคัญ: ลายสร้อยดอกหมาก, ผ้าไหมไทย, หนังสืออิเล็กทรอนิกส์, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The research aims to develop an e-book on platform services for the dissemination of local wisdom regarding Sroi Dokh Mak Thai silk weaving and to investigate user satisfactions with the e-book on the platform. The research was conducted by using the ADDIE Model as a development framework including 1) Analysis stage, using qualitative research method, collecting data on Sroi Dokh

Mak Thai silk weaving through document research and in-depth interviews with 7 key informants. The research tools used were observation and semi-structured interviews forms; 2) Design stage; 3) Development stage: develop an e-book and check its quality by 3 experts; 4) Application stage: Collect data from 40 MEB application users, and 5) Evaluation stage: Use quantitative research method, as well as to investigate user satisfactions with the e-book on the MEB platform through questionnaires. The findings revealed that: 1) The e-book on Sroi Dokh Mak Thai silk weaving covered 5 knowledge components including background, characteristics, production process, products derived from Sroi Dokh Mak Thai silk, and economic value enhancement; The overall quality of e-book was found to be at a very good level ($\bar{X} = 4.56$, S.D.= 0.64). This consisted of three aspects: content which was at a very good level ($\bar{X} = 4.66$, S.D.= 0.36), design and structure which was at a good level ($\bar{X} = 4.33$, S.D.= 0.35), and technology and multimedia usage which was at a very good level ($\bar{X} = 4.66$, S.D.= 0.45). 2) Regarding user satisfactions, the overall results indicated that users were highly satisfied with the e-book ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.40). When analyzing each dimension individually, the highest average was for the advantages of the e-book ($\bar{X} = 4.67$, S.D = 0.35). This was followed by the content aspect, which also registered a mean score at the highest satisfaction level ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.49). Finally, the design aspect also received very high satisfaction levels ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.36).

Keywords: Sroi Dokh Mak, Thai Silk, E-book, Local Wisdom

บทนำ

การทอผ้าของคนในท้องถิ่นจัดเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านสาขาหัตถกรรม หนึ่งในภูมิปัญญาไทยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการสร้างอาชีพ และรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน “การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก” ถือเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาดั้งเดิมด้านการทอผ้าของจังหวัดมหาสารคามที่สืบทอดกันมาแต่อดีตกว่าร้อยปี เป็นการสร้างสรรค์ลายผ้าโดยนำลวดลายพื้นฐานที่มีมาแต่โบราณมาพัฒนาให้เป็นลายที่มีความละเอียดและเพิ่มสีสันให้สวยงามขึ้นเรียกชื่อว่า “ลายสร้อยดอกหมาก” โดยช่างทอได้รับแรงบันดาลใจจากความประทับใจในลักษณะของดอกหมากที่มีขนาดเล็กและออกดอกเป็นช่อระย้าย้อยลงมา จึงนำมาออกแบบเป็นลายผ้า ปัจจุบัน ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากได้รับเลือกให้เป็นสัญลักษณ์และเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของจังหวัดมหาสารคาม (กิตติกรณ์ บำรุงบุญ และ ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ, 2563 : 117; องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย, 2564) อย่างไรก็ตาม ความละเอียดของลายผ้า ความยากและระยะเวลาที่ใช้ในการทอทำให้ชาวบ้านไม่นิยมทอผ้าลายนี้ ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากจึงเป็นอีกหนึ่งลายเก่าแก่โบราณที่เกือบจะสูญหายไปจากท้องถิ่น และจังหวัดได้สนับสนุนให้มีการทอผ้าเพิ่มมากขึ้นหลังจากที่ผ้าได้รับรางวัลและคัดเลือกเป็นผ้าไหมประจำจังหวัด (ทม เกตุวงศา และคณะ, 2566 : 30) นอกจากนี้ผลการศึกษาของ ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ (2561 : 68) ยังพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากนั้น คือ ขาดแคลนผู้ทอผ้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนที่สนใจทอผ้าไหมนั้นลดลง ดังนั้นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากด้วยการจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ดังกล่าวให้เป็นที่ยึดมั่นในวงกว้าง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายควรช่วยกันทำ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญานี้ไปยังคนรุ่นหลังและป้องกันไม่ให้สูญหาย

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นวิธีการหนึ่งในการจัดเก็บและเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ให้อยู่ในรูปแบบที่สะดวกและง่ายต่อการเข้าถึง โดยมีข้อดีคือ มีขั้นตอนง่ายในการอ่านและค้นหาหนังสือ สามารถอ่านหนังสือได้จากทุกที่และเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตด้วยอุปกรณ์หลายชนิด ได้แก่ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องอ่านอิเล็กทรอนิกส์ (Wahl, 2018) นอกจากนี้ยังสามารถพกพาไปได้ตลอดและสามารถจัดเก็บหนังสือได้เป็นจำนวนมาก เก็บรักษาได้ง่าย ประหยัดค่าเก็บรักษา ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่พบว่า การผลิตสื่อที่อยู่ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นช่วยดึงดูดความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าสื่อปกติ

(พระมหาวรเมธ ฐานวพัฒน์โก, 2561; สิริภัทร เมืองแก้ว และ กุลสิรินทร์ อภิรัตน์วรเดช, 2561; Saripudin et al., 2022) นอกจากนี้ การนำแนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น พบว่ามีงานวิจัยที่นำสื่อมัลติมีเดียมาใช้ คือ การรวบรวมความรู้และพัฒนาสื่อมัลติมีเดียภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และ วัฒนธรรม โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าสื่อมัลติมีเดียมีความน่าสนใจ มีเนื้อหาและเสียงที่เป็นประโยชน์และเข้าใจได้ อีกทั้งยังเหมาะสมที่จะใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ (Charoensupa et al., 2021)

ดังนั้น จากความสำคัญในการจัดเก็บและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวมา และประกอบกับงานวิจัยในลักษณะที่เป็นการพัฒนาหรือนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากยังมีไม่มากนัก การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากและนำมาพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถอ่านได้บนแอปพลิเคชันนั้น จะเป็นสื่อที่ช่วยให้องค์ความรู้เรื่องนี้ได้มีโอกาสเผยแพร่ได้อย่างสะดวกรวดเร็วและกว้างขวาง สอดคล้องกับยุคสมัยและพฤติกรรมของผู้อ่านสมัยใหม่ที่ยินยอมอ่านและค้นคว้าความรู้ในรูปแบบดิจิทัลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการได้เผยแพร่ภูมิปัญญาเก่าแก่ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นและเป็นการรักษาภูมิปัญญาให้คงอยู่สืบทอดสู่คนรุ่นใหม่ รวมถึงการเป็นแนวทางให้กับการจัดการและการเผยแพร่ภูมิปัญญาเรื่องอื่น ๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local Wisdom) คือองค์ความรู้ที่ได้จากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสังเกต การวิเคราะห์ การแปลความหมายและนำไปสู่ข้อสรุป นอกจากนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่หรือท้องถิ่น เป็นการรวบรวมความรู้ที่เป็นผลมาจากความคิด ประสบการณ์จากการลงมือทำโดยผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้และประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะของสถานที่นั้น ๆ และส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น (Ahlee et al, 2014; Lestari et al, 2024) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เคยนำมาประยุกต์ในการจัดการระเบียบทางสังคมและชีวิตในชุมชน และหมายรวมไปถึงบรรทัดฐาน ซึ่งจำเป็นต้องค้นหาคุณค่าที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาสังคมที่มีอยู่ได้ ในขณะเดียวกันภูมิปัญญาท้องถิ่นยังหมายถึง องค์ความรู้ท้องถิ่นที่มีแก่นแท้จากพื้นฐานคุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรมและชี้้นำความประพฤติหรือการดำรงอยู่ของผู้คน (Sibarani, 2012 : 114) “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ประกอบด้วย 2 ประเภท คือ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสวัสดิภาพหรือความเจริญรุ่งเรืองของประชาชน และ 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อความสงบสุขของมนุษย์หรือความดี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้เพิ่มคุณภาพชีวิต ได้แก่ การทำงานหนัก กฎวินัย การศึกษา สุขภาพ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือความร่วมมือ การจัดการเพศสภาพ การสร้างสรรค์ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการดูแลสิ่งแวดล้อม (Sibarani, 2018) อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถที่เป็นผลจากการใช้สติปัญญา การลงมือทำและประสบการณ์ของคนในท้องถิ่น มีการแสดงออกในเรื่องราวเฉพาะด้าน ซึ่งแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม คนกับชุมชน และสังคม ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ เช่น เครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ วัฒนธรรม ภาษา ประจําชาติประจําท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรม ศิลปะการแสดง เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญ ควรค่าแก่การหาวิธีการจัดเก็บและเผยแพร่ให้สืบทอดหรืออนุรักษ์ให้คงอยู่สืบต่อกันไป

2. ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก

ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสาน โดยเฉพาะในจังหวัดมหาสารคาม มีการสืบทอดการทอผ้ามายาวนานกว่าร้อยปี ลวดลายได้รับแรงบันดาลใจจาก "ดอกหมาก" ซึ่งพบได้ทั่วไปในอดีต ดอกมี

ลักษณะเด่น คือกลีบแหลมสองชั้น สีขาวแกมเหลือง เรียงเป็นช่อระย้า จึงถูกนำมาประยุกต์กับลายโบราณ เช่น ลาย โคมห้า โคมเจ็ด โคมเก้า พัฒนาให้สวยงามและประณีตยิ่งขึ้น จนเกิดเป็นลายใหม่ชื่อว่า “ลายสร้อยดอกหมาก” โดยนำ โครงสร้างของลายโคมห้ามาดัดย้อมซ้อนกับลายโคมเก้าแล้วโอบหุ้มแลเงา ให้มีลายแน่นขึ้น มีความละเอียดมากขึ้น และเพิ่มเติมสีส้มให้สวยงาม หลากหลาย ทำให้ได้ลายผ้าขนาดเล็กและประณีต มีเอกลักษณ์โดดเด่น ได้แก่ เอกลักษณ์ ด้านลวดลาย รูปทรงของลายเป็นรูปดอกหมาก ขนาดเล็ก ลายดอกประกอบด้วยส่วนสำคัญคือ ช่อดอกโบราณนิยมย้อม สีเขียว กลีบดอกโบราณนิยมย้อมสีแดง และเกสรดอกโบราณนิยมย้อมสีเหลือง ส่วนพื้นนิยมย้อมเป็นสีเม็ดมะขาม และ เอกลักษณ์ด้านเทคนิคภูมิปัญญา ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากใช้เทคนิคการมัดลายซ้อนกัน คือการมัดลายโคมห้า มัดซ้อนกับลายโคมเก้าซึ่งเป็นลายที่มีมาแต่โบราณ จากนั้นจึงทำการโอบหุ้มแลเงาเพื่อให้ลายมีความแน่น และ ส่วนประกอบของลายดอกมีความละเอียด (สุนิตา โพธิแสนสุข และคณะ, 2566 : 131 - 132)

3. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เป็นหนังสือที่สร้างขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีลักษณะเป็น เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยปกติมักจะเป็นแฟ้มข้อมูลที่สามารถอ่านเอกสารผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ ทั้งในระบบ ออนไลน์ และออนไลน์ เป็นหนังสือที่ซึ่งถูกแปลงเป็นรูปแบบดิจิทัลเพื่ออ่านบนอุปกรณ์ดิจิทัลใด ๆ เช่น หน้าจอ คอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต คุณลักษณะเฉพาะของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คือ ข้อความ ไม่สามารถแก้ไขได้ซึ่งตัวหนังสือที่ปรากฏในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นมักจะได้รับแปลงให้อยู่ในรูปแบบแบบที่แก้ไข ไม่ได้ แต่สามารถปรับแต่งขนาดให้ยืดหยุ่นได้ตามอุปกรณ์ที่ใช้อ่าน (Wahl, 2018) ซึ่งมีข้อดี คือ สามารถพกพาไปได้ หมดและสามารถจัดเก็บหนังสือได้เป็นจำนวนมาก โดยใช้พื้นที่มาก เก็บรักษาได้ง่าย ประหยัดค่าเก็บรักษา และมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมการอ่านของคนยุคใหม่

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก พบว่ามีผู้ศึกษาไว้ในบางประเด็น ได้แก่ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ (2561 : 4) ได้วิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายและอัตลักษณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก รวมถึงหาแนวทางในการสร้างกลยุทธ์การค้า ผลการวิจัยพบว่า การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากนั้นมีอัตลักษณ์ คือ ความแตกต่างของบริบทชุมชน ตามความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดมา และการยกระดับเศรษฐกิจต้องอาศัย เรื่อง การผลิต ซึ่งพบว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคเนื่องจากขาดแคลนคนทอผ้า และในงานวิจัยของ กิตติกรรณ์ บำรุงบุญ และ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ (2563 : 117) ได้ศึกษาปรากฏการณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์และ สินค้าทางวัฒนธรรมของจังหวัดมหาสารคาม โดยพบว่าผ้าทอลายสร้อยดอกหมากนี้มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคน ภาคอีสานตั้งแต่อดีตและสืบทอดกันมายาวนาน รวมถึงมีการสนับสนุนให้ผลิตเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายตามแนวคิดทุนนิยม นอกจากนี้มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบและพัฒนาเครื่องทอแรงช่วยในการผลิต ซึ่งใช้งานง่ายและเหมาะสมกับผู้ใช้งานสูงอายุ ผลการประเมินความพึงพอใจพบว่าอยู่ในระดับดี (ประทับใจ สุวรรณธาดา และคณะ, 2564 : 110)

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่พบว่า การผลิตสื่อที่อยู่ในรูปแบบ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นช่วยดึงดูดความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความเข้าใจในบทเรียน มีผลสัมฤทธิ์ในการ เรียนที่ดีขึ้นกว่าการเรียนด้วยสื่อแบบปกติ และยังสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เรียนได้ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเจนเนอเรชั่น Z ซึ่งมีความชอบในการใช้สื่อการเรียนรู้แบบดิจิทัล (พระมหาวรเมธ ฐานวฑฒโก, 2561; สิริภัทร เมืองแก้ว และ กุลสิรินทร์ อภิรัตน์วรเดช, 2561; Saripudin et al., 2022) และในงานวิจัยของ นิยดา น่วมไม้พุ่ม และคณะ (2563) ยังศึกษาพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ กับผู้เรียน และพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นทำให้เจตคติต่อท้องถิ่นของผู้เรียนสูงขึ้น ส่วนการนำแนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น พบว่างานวิจัย ที่น่าสนใจมีเดียมาใช้ คือ การรวบรวมความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งผล จากการวิจัยพบว่า สื่อมัลติมีเดียมีความน่าสนใจ มีเนื้อหา เสียง ที่เป็นประโยชน์และเข้าใจได้ อีกทั้งยังเหมาะสมที่จะใช้ เป็นแหล่งเรียนรู้อีกด้วย (Charoensupa et al., 2021) และในงานวิจัยของ Chuenchom (2020) ได้แสดงให้เห็นว่า การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพสูงนั้น ประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การระบุ รวบรวม จัดเก็บ

องค์ความรู้ให้เป็นระบบ การแบ่งปันองค์ความรู้โดยใช้เทคโนโลยี ผ่านช่องทางออนไลน์และอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ นอกจากนี้งานวิจัยของ ธีรัช อารีราษฎร์ และ วรปภา อารีราษฎร์ (2559) ซึ่งได้พัฒนานวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเว็บไซต์ต้นแบบแหล่งเรียนรู้ ผลการประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อนวัตกรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยพบว่าด้านนวัตกรรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก และนำมากำหนดเป็นกรอบในการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ จากนั้นได้นำเนื้อหาไปพัฒนาเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประเภทโดยใช้ตัวแบบการพัฒนา ADDIE Model (Janse, 2018) และศึกษาความพึงพอใจของผู้อ่านตามกรอบการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้สื่อ กรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งผลการพิจารณาเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล หมายเลขรับรอง SWUEC/ E-245/ 2565 วันที่ให้การรับรอง 20 กันยายน 2565 จากนั้นดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ตามตัวแบบ ADDIE Model ดังนี้

1. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) ศึกษารวบรวมองค์ความรู้ เรื่อง การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก รวมถึงปัญหาและอุปสรรค ซึ่งรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลเอกสารโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแนวคำถามกึ่งโครงสร้างซึ่งได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านสารสนเทศศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 ราย ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และการสังเกต (Observation) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้รู้หรือครูภูมิปัญญาและชาวบ้านที่ทอผ้าไหมลายสร้อยหมากที่บ้านกุดรัง ตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 5 คน และนักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมจำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 7 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์เพื่อให้ได้ข้อมูลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแนวทางการเก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งควรมีขนาดตัวอย่างประมาณ 5-30 คน (ประไพพิมพ์ สุวีสินนท์ และประสพชัย พสุนนท์, 2559 : 38 - 43) ข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนนี้ วิเคราะห์ผลข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. ขั้นตอนออกแบบ (Design) นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก โดยออกแบบโครงเรื่อง (Plot) เลือกตัวอักษร การใช้สีและการจัดวางหน้ากระดาษบนแพลตฟอร์มการออกแบบ CANVA (www.canva.com)

3. ขั้นพัฒนา (Development) จัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นชิ้นงานจริง โดยนำเนื้อหาจัดวางตามโครงเรื่องที่ได้ออกแบบไว้ และสร้างเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มการออกแบบ CANVA จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และส่งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาสื่อจำนวน 3 ราย ตรวจสอบคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะให้สมบูรณ์ ก่อนนำส่งไฟล์ต้นฉบับขออนุมัติเผยแพร่ไปยังผู้ให้บริการแอปพลิเคชัน MEB

4. ขั้นนำไปใช้ (Implement) เมื่อได้รับการอนุมัติจากแอปพลิเคชันแล้วจึงเผยแพร่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากให้แก่ผู้ใช้แอปพลิเคชัน MEB จำนวน 40 คน ทดลองอ่าน ในขั้นตอนนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างทดลองใช้สื่อกับกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็กตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา และการประเมินผลการทดสอบระบบสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งหากใช้ผู้ประเมินจำนวนมากกว่า 15 คน จะสามารถค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบได้ดีที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (Nielsen, 2003; วาโร เฟ็งสวส์ดี, 2552)

5. ขั้นประเมินผล (Evaluation) ประเมินความพึงพอใจของผู้อ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้น มี 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อคำถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านการออกแบบ 3) ด้านการใช้บริการผ่านแอปพลิเคชัน และ 4) ด้านประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาสื่อจำนวน 3 ราย แล้วนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งพบว่าข้อคำถามทั้งหมดมีคะแนนระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นปรับปรุงการใช้คำให้ชัดเจนขึ้นตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ในขั้นตอนนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของความคิดเห็นเพิ่มเติม วิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มข้อความแล้วสรุปตามประเด็น

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับเผยแพร่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก

ผลการวิจัย ตามตัวแบบ ADDIE Model มีดังนี้

1. ขั้นการวิเคราะห์ ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้นำเนื้อหาเกี่ยวกับการทอผ้าไหมลาย สร้อยดอกหมากมาจัดกลุ่ม ประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง 5 ด้านได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมา 2) เอกลักษณ์ของผ้าไหม ลายสร้อยดอกหมาก 3) กระบวนการผลิต 4) ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก และ 5) การเพิ่มมูลค่าทาง เศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ สภาพปัจจุบันมีการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากลดลงจากเดิม เนื่องจากช่างทอที่มีความชำนาญส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุในชุมชน ได้มีการหยุดทอไปบ้างและคนรุ่นหลังไม่ค่อยสนใจ เรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้า และเมื่อการทอผ้าได้ยกระดับเป็นการทอเพื่อจำหน่าย ทำให้วัตถุดิบในท้องถิ่นลดลง ต้อง สั่งซื้อจากภูมิภาคอื่น

2. ขั้นตอนออกแบบ มีการออกแบบการจัดวางเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการ ทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก 5 ด้านและส่วนท้ายเป็นเอกสารอ้างอิง โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ประกอบด้วยเนื้อหา ซึ่งเลือกใช้ตัวอักษรที่อ่านง่ายและมีความชัดเจน แบบตัวอักษรเหมาะสมกับเนื้อหาและมีขนาดพอดี ภาพประกอบที่ ช่วยเสริมให้ผู้อ่านสามารถอ่านเนื้อหาได้เข้าใจยิ่งขึ้น และคลิปวิดีโอเกี่ยวกับขั้นตอนการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก

3. ขั้นพัฒนา เนื้อหาได้รับการจัดวางตามโครงเรื่องที่ได้ออกแบบไว้ และสร้างเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ บนแพลตฟอร์มการออกแบบ CANVA จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและส่งหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาสื่อจำนวน 3 ราย ตรวจสอบคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับ ดีมาก ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.64) ประกอบด้วย 3 ด้านได้แก่ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.36) ด้านการออกแบบและโครงสร้างอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.35) และด้านการใช้เทคโนโลยีและมัลติมีเดียอยู่ใน ระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.45) และผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้นมี ความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

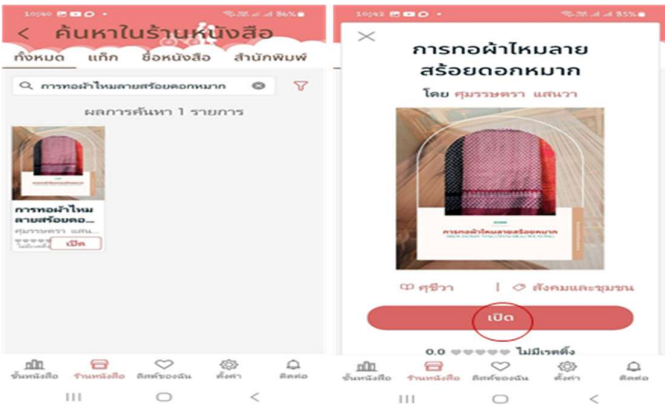
4. ขั้นนำไปใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้รับการเผยแพร่บนแอปพลิเคชัน MEB โดยให้บริการฟรี การให้ บริการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแอปพลิเคชัน MEB ผู้ใช้บริการสามารถดาวน์โหลดแอปพลิเคชัน MEB ในมือถือ แท็บเล็ต หรือใช้บริการผ่านเว็บไซต์ <https://www.mebmarket.com> จากนั้นสมัครสมาชิกและล็อกอินเพื่อใช้บริการ ตัวอย่างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แสดงดังภาพที่ 2 - 4

5. ขั้นประเมินผล จากการศึกษาความพึงพอใจของผู้อ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง การทอผ้าไหมลาย สร้อยดอกหมาก ที่สร้างขึ้น

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากสรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่อง การทอผ้าไหมลายสร้อย ดอกหมากส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67.5) รองลงมาเป็นเพศชาย (ร้อยละ 27.5) และอื่น ๆ (ร้อยละ 5.0)

2. ความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก พบว่า ผู้ใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.40) เมื่อจำแนกเป็นราย ด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.35) รองลงมา ได้แก่ ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.49) และด้านการออกแบบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.36) ดังภาพที่ 5

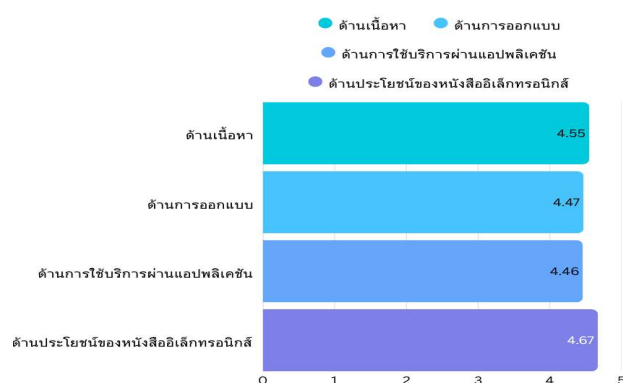
ภาพที่ 2 ขั้นตอนการค้นหาและเปิดอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ภาพที่ 3 ตัวอย่างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ภาพที่ 4 ตัวอย่างเนื้อหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ภาพที่ 5 ความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในภาพรวม

เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ด้านเนื้อหา พบว่า ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความพึงพอใจด้านเนื้อหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.49) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การลำดับเนื้อหาต่อการอ่านและชวนติดตาม ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.47) รองลงมาได้แก่ การใช้ภาษาที่มีความเหมาะสมและอ่านเข้าใจง่าย ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.59) และเนื้อหาที่น่าสนใจ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.67)

2. ด้านการออกแบบ พบว่า ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความพึงพอใจด้านการออกแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.36) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การใช้สีพื้นบนจอภาพมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.48) รองลงมาได้แก่ ภาพที่แสดงช่วยสื่อความหมายให้เข้าใจในเนื้อหาได้มากยิ่งขึ้น ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.50) สีของตัวอักษรมีความชัดเจนและง่ายต่อการอ่าน ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50) และภาพที่แสดงมีขนาดเหมาะสม คมชัด สวยงาม ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50)

3. ด้านการใช้บริการผ่านแอปพลิเคชัน พบว่า ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความพึงพอใจด้านการใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.37) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีความสะดวกต่อการพกพาและเข้าถึงเนื้อหาความรู้แบบไม่จำกัดสถานที่และเวลา ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.42) รองลงมาได้แก่ สามารถเข้าถึงเนื้อหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ง่ายและรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.50) และความรวดเร็วในการแสดงผลขณะเลื่อนอ่าน ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.50)

4. ด้านประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความพึงพอใจด้านประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.35) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เป็นสื่อที่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.36) เป็นสื่อทางเลือกที่ช่วยในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไม่ให้สูญหาย ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42) เป็นสื่อที่สามารถช่วยเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นออกสู่ผู้อ่านในวงกว้างได้ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.46)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ MEB สำหรับเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ได้รวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเก่าแก่ของคนสมัยโบราณซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน และนำมาสร้างเป็นสื่อในรูปแบบที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของคนสมัยใหม่ โดยประกอบด้วยเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา เอกลักษณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก และการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผลการตรวจสอบคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ประกอบด้วย 3 ด้านได้แก่ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก ด้านการออกแบบ

และโครงสร้างอยู่ในระดับดี และด้านการใช้เทคโนโลยีและมัลติมีเดียอยู่ในระดับดีมาก โดยผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 ความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้ใช้บริการเห็นว่าเป็นสื่อที่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสื่อทางเลือกที่ช่วยในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไม่ให้สูญหายและเป็นสื่อที่สามารถช่วยเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นออกสู่ผู้อ่านในวงกว้างได้ รองลงมาได้แก่ ด้านเนื้อหา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเห็นว่าการลำดับเนื้อหาช่วยต่อการอ่านและชวนติดตาม การใช้ภาษามีความเหมาะสมและอ่านเข้าใจง่ายและเนื้อหา มีความน่าสนใจ และด้านการออกแบบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าการใช้สีพื้นบนจอภาพมีความเหมาะสม ภาพที่แสดงช่วยสื่อความหมายให้เข้าใจในเนื้อหาได้มาก สีของตัวอักษรมีความชัดเจนและง่ายต่อการอ่าน และภาพที่แสดงมีขนาดเหมาะสม คมชัด สวยงาม

2. อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก

จากงานวิจัย พบว่า ได้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก รวมถึงมีความน่าสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาด้านความเป็นมาและเอกลักษณ์ของลายผ้า กระบวนการผลิตที่อาศัยองค์ความรู้ของชาวบ้านตั้งแต่ยุคเก่าจนกระทั่งปัจจุบัน และมีการผสมผสานภูมิปัญญากับการต่อยอดความรู้ในยุคปัจจุบันเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก และการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ส่วนในด้านปัญหาของการทอผ้านั้น พบว่า มีปัญหาเรื่องขาดคนทอผ้าและวัตถุดิบในท้องถิ่นที่ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับที่มีผู้ศึกษาไว้ ได้แก่ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ (2561 : 4) ได้วิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายและอัตลักษณ์ของผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก รวมถึงหาแนวทางในการสร้างกลยุทธ์การค้า พบว่า การทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมากนั้นมีอัตลักษณ์ คือ ความแตกต่างของบริบทชุมชน ตามความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดมา และการยกระดับเศรษฐกิจต้องอาศัยเรื่องการผลิต ซึ่งพบว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคเนื่องจาก ขาดแคลนคนทอผ้า และในงานวิจัยของ กิตติกรณ์ บำรุงบุญ และ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ (2563 : 117) ศึกษาพบว่า ผ้าทอลายสร้อยดอกหมากนี้มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนภาคอีสานตั้งแต่อดีตและสืบทอดกันมายาวนาน รวมถึงมีการสนับสนุนให้ผลิตเป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายตามแนวคิดทุนนิยม

ผลการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ของชุมชนที่มีคุณค่า และด้วยรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า เป็นสื่อที่สามารถใช้บริการได้อย่างสะดวกโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ผ่านช่องทางหลากหลายได้แก่ แอปพลิเคชันมือถือ แท็บเล็ต และผ่านเว็บไซต์ สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ยุคใหม่ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังมีส่วนประกอบที่เป็นทั้งตัวอักษร คลิปวิดีโอและรูปภาพซึ่งช่วยเสริมการอ่านให้มีความน่าสนใจและเข้าใจได้ละเอียดยิ่งขึ้น ผลการวิจัยได้ทำให้เห็นว่า การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคสมัยจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดึงดูดให้ผู้คนมีความสนใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่มีมาแต่ในอดีต และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Charoensupa et al. (2021) ซึ่งรวบรวมความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรม พบว่า สื่อมัลติมีเดียมีความน่าสนใจ มีเนื้อหาและเป็นสื่อเสียงที่มีประโยชน์และเข้าใจได้ง่าย อีกทั้งยังเหมาะสมที่จะใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Saripudin et al. (2022) ที่พบว่า การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นจำเป็นต้องมีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบเสียงและวิดีโออธิบายสั้น ๆ ภาพเคลื่อนไหว และอินโฟกราฟิก และงานวิจัยของ ธีรช อารีราษฎร์ และ วรภา อารีราษฎร์ (2559) ที่ได้พัฒนานวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเว็บไซต์ พบว่า นวัตกรรมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ในงานวิจัยของ นิธดา นวมไม้พุ่ม และคณะ (2563) ยังศึกษาพบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับผู้เรียน และพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นทำให้เจตคติต่อท้องถิ่นของผู้เรียนสูงขึ้น

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่พบผลเช่นเดียวกัน คือ การผลิตสื่อที่อยู่ในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้นช่วยดึงดูดความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความเข้าใจในบทเรียน มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนที่ดีขึ้นกว่าการเรียนด้วยสื่อแบบปกติ (พระมหาวรเมธ ฐานวทตโก, 2561; สิริภัทร เมืองแก้ว และ กุลสิรินทร์ อภิรัตน์วรเดช, 2561; Saripudin et al., 2022) และในงานวิจัยของ Eka & Yuliani (2023) ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรและทดลองให้ผู้เรียนอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์พบว่า มีการใช้งานสะดวกและช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน จากตัวอย่างงานวิจัยที่ได้กล่าวมาทำให้เห็นว่า เทคโนโลยีมีความสำคัญและ มีส่วนช่วยในการจัดเก็บและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดีและมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้อ่านในยุคดิจิทัล จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะสามารถช่วยอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปได้ ดังเช่นในงานวิจัยของ Chuenchom (2020) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นและ พบว่า ระบบการจัดการภูมิปัญญาประกอบด้วย 4 กระบวนการจัดการที่ต่อเนื่อง ได้แก่ การระบุและการรวบรวมภูมิปัญญาโดยใช้เทคโนโลยีในการบันทึกข้อมูล การจัดการภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบโดยการเข้ารหัส การปรับแต่งและการพัฒนาฐานข้อมูล การแบ่งปันภูมิปัญญาผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์และช่องทางออนไลน์ประเภทต่าง ๆ และการเรียนรู้และฝึกฝนภูมิปัญญาพื้นฐานเพื่อเพิ่มความตระหนักและประสบการณ์ผ่านบทเรียนออนไลน์

2. ด้านความพึงพอใจของผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การทอดผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก

จากงานวิจัย พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประโยชน์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นสื่อที่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสื่อทางเลือกที่ช่วยในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไม่ให้สูญหาย และสามารถช่วยเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นออกสู่ผู้อ่านในวงกว้างได้ ผลการวิจัยที่พบนี้คล้ายกับผลการวิจัยก่อนหน้านี้ที่มีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และพบว่า ผู้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ตัวอย่างเช่นในงานวิจัยที่พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หลายงาน พบว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้เรียนได้ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเจนเนอเรชั่น Z ซึ่งมีความชอบในการใช้สื่อการเรียนรู้แบบดิจิทัล เพราะสังคมของพวกเขาอยู่ในโลกของออนไลน์ (พระมหาวรเมธ ฐานวทตโก, 2561; สิริภัทร เมืองแก้ว และ กุลสิรินทร์ อภิรัตน์วรเดช, 2561; Saripudin et al., 2022) นอกจากนี้ในงานวิจัยของ Luo et al. (2021) ยังพบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย สามารถอ่านได้ทุกที่ทุกเวลาและเสนอแนะให้มีการส่งเสริมการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานหรือองค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สถาบันบริการสารสนเทศ สามารถนำแนวคิดการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ไปใช้ในการจัดทำสื่อเพื่อจัดเก็บและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 สถาบันการศึกษา สามารถนำแนวคิดการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ในการจัดทำเป็นหลักสูตรการสอน ส่งเสริมให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำไปสู่การสืบทอดองค์ความรู้ เป็นการป้องกันไม่ให้ภูมิปัญญาสูญหาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอื่นเพิ่มเติม

2.2 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาสื่อสำหรับการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบอื่นที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้คนในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

กิตติกรณ บำรุงบุญ และ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ. (2563). สร้อยดอกหมาก : การผลิตผ้าทางวัฒนธรรมผ้าทอจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 39(3), 117 - 126.

- ทม เกตุวงศา, ฉวีวรรณ อรรถเศรษฐัง, สาวจงรักษ์ คชสังข์, ไกรวิทย์ นรสาร, นิพล สายศรี, และ นายรัฐพงษ์ ภูภักดี. (2566). *ผ้าไหมล้ำเลอค่า มหาสารคาม*. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *ท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(4), 130 - 138.
- ธรัช อาริราษฎร์ และ วรภา อาริราษฎร์. (2559). ผลการพัฒนานวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 6(2), 63 - 77.
- นิตดา น่วมไม้พุ่ม, ธนรัช ศิริสวัสดิ์, และ ธนิต ภูศิริ. (2563). ผลการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาครที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและเจตคติต่อท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกระทุ่มแบน “วิเศษสมุทคุณ” จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ.*, 13(1), 58 - 68.
- ประทับใจ สุวรรณธาดา, ศักดิ์ชาย สีหา, และ ศิริมงคล นาญกุล. (2564). การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการผลิตผ้าไหมทอมือ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโพทรายเพื่อยกระดับสินค้า OTOP. *วารสารวิชาการ ศิลปะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 12(2), 110 - 125.
- ประไพพิมพ์ สุวิสินนทร์ และ ประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 29(2), 31 - 48.
- ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ. (2561). *สร้อยดอกหมาก : อัตลักษณ์ผ้าไหมท่ามกลางกระแสทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดมหาสารคาม*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระมหาธมเมธ ฐานาภทโก. (2561). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง หลักธรรมนำชาวพุทธสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมงคล อำเภอนครหลวงพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2552). การวิจัยและพัฒนา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 1(2), 1 - 12.
- สิริภัทร เมืองแก้ว และ กุลสิรินทร์ อภิรัตน์วรเดช. (2561). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-book รายวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อนบ้าน (ภาษาจีน) สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 2(1), 18 - 32.
- สุนิศา โพธิแสนสุข, อำพร แสงไชยา, พิมพ์วัลย์ พลหงส์, และ ภาณุวัฒน์ เหล่าพิสัย. (2566). กระบวนการทอผ้าไหมบ้านหนองบัว ตำบลกุตุรง อำเภอกุตุรง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย*. (2564). *ผ้าไทย ใส่ยังไร้งี้สวย! รู้จักเอกลักษณ์ผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก*. <https://www.mcot.net/view/xTxSGGV5>.
- Ahlee, S., Kittitornkool, J., Thungwa, S., & Parinyasutinun, U. (2014). Bang Kad : A Reflection of Local Wisdom to Find Wild Honey and Ecological Use of Resources in Melalauca Forest in the Songkhla Lake Basin. Silpakorn University. *Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts*, 14(3), 77 - 99.
- Charoensupa, A., Jangsuwanb, N., New, K. S., & Dar, D. B. (2021). The Diversity of Local Wisdom, Art and Cultural in Yangon, Republic of the Union of Myanmar. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 12(8), 2295 - 2300.
- Chuenchom, S. (2020). Lanna Sor : Wisdom Management. *Journal of Information Science*. 38(4), 1 - 20.
- Eka, N., & Yuliani, Y. (2023). The Development of an E-book Based on Local Wisdom Around Bromo Tengger Semeru National Park to Train High School Students' Creative Thinking Skill. *International Journal of Recent Educational Research*. 14(6), 732 - 745. <https://doi.org/10.46245/ijorer.v4i6.333>.
- Janse, B. (2018). *ADDIE Model of Instructional Design Explained*. <https://www.toolshero.com/change-management/addie-model>.

- Lestari, N., Paidi, P., & Suyanto, S. (2024).). A Systematic Literature Review About Local Wisdom and Sustainability : Contribution and Recommendation to Science Education. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 20(2), em2394. <https://doi.org/10.29333/ejmste/14152>.
- Luo, Y. -Z., Xiao, Y. -M., Ma, Y. -Y., & Li, C. (2021). Discussion of Students' E-book Reading Intention with the Integration of Theory of Planned Behavior and Technology Acceptance Model. *Frontiers in Psychology*, 12, 752188. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.752188>.
- Saripudin, D., Fauzi, W. I., & Nugraha, E. (2022). The Development of Interactive E-book of Local History for Senior High School in Improving Local Wisdom and Digital Literacy. *European Journal of Educational Research*, 11(1), 17 - 31. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.11.1.17>.
- Sibarani, R. (2012). *Kearifan Lokal : Hakikat, Peran, Dan Metode Tradisi Lisan*. Asosiasi Tradisi Lisan.
- Sibarani, R. (2018). The Role of Local Wisdom in Developing Friendly City. *IOP Conference Series : Earth and Environmental Science*, 126, 012094. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/126/1/012094>.
- Wahl, J. (2018). *What is an eBook? Understanding Why They Work and How to Make Your Own*. <https://learn.g2.com/what-is-an-ebook>.